

Helsingin kaupunki

Opiskeluhuollon erillisselvitys

**Selvitys opiskeluhuollon organisoitumistavan vaikutuksista
lapsen etuun**

KPMG Oy Ab

Helmikuu 2022

Raportin sivumäärä 16

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
2	Yleistä	3
3	Opiskeluhoollon palvelujen saatavuus ja monialaisen yhteistyön toteutuminen	4
4	Opiskeluhoollon resurssien allokoinnin mahdollisuudet	8
5	Opiskeluhoollon työntekijöiden työnkuva	10
6	Johtopäätökset	12
	Selvityksen taustana käytetty lähdeaineisto	14

1 Johdanto

Helsingin kaupungissa opiskeluhuollon palvelut tarjotaan esiopetuksen, perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppilaille ja opiskelijoille. Tässä selvityksessä oppilaista ja opiskelijoista käytetään yhdenmukaisesti nimitystä lapset. Opiskeluhooltoon kuuluvien kouluterveydenhuollon palvelujen johtovastuu on tällä hetkellä sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla ja kuraattori- ja psykologipalvelujen osalta kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla. Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla ruotsinkieliset palvelut on organisoitu omana kokonaisuutenaan, ja kasvatuksen ja koulutuksen toimialan vastuulla olevat ruotsinkielisen opiskeluhuollon palvelut on sijoitettu ruotsinkieliseen organisaatioon.

Tässä selvityksessä tarkastellaan opiskeluhuollon organisointitavan vaikutusta lapsen edun toteutumiseen. Tarkasteltavia organisointitapoja on kaksi:

- a) opiskeluhoolto sijoittuu sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalle (SOTE) ja
- b) opiskeluhoolto sijoittuu kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle (KASKO).

Selvityksessä ei oteta kantaa organisointitapojen juridisiin, hallinnollisiin tai rahoituksellisiin reunaehtoihin. Edellä mainitut näkökulmat huomioidaan kuitenkin siltä osin, kuin niillä on vaikutusta lapsen edun toteutumiseen.

Lapsen edulla tarkoitetaan tässä selvityksessä sitä, että jokainen oppilas ja opiskelija saa tarvitsemansa tuen ja hoidon oikea-aikaisesti sekä laadultaan ja määrältään riittävänä. Määritelmä mukailee opiskeluhuollon palvelujen hallinnonalan siirron tavoitetta.

Lapsen näkökulmasta arki rakentuu koulu yhteisön ympärille, eikä oppimistavoitteiden, hyvinvoinnin ja yhteisöön kuulumisen elementtejä voida erottaa toisistaan. Koulu tulee nähdä arkiympäristönä, jossa lapsi tai nuori saa oikeuden kuulua yhteisöön. Koulu yhteisö muodostuu paitsi oppilaiden vertaisverkostosta, myös koulun henkilöstöstä, joiden tehtävänä on toimia lapsille turvallisina aikuisina koulutuksen ja kasvun toimintakontekstissa. Helsingissä opiskeluhuollon kuraattorit ja psykologit nähdään tiiviinä osana koulu yhteisöä. Koulujen pedagogisen tuen varmistaminen ja hyvinvoinnin turvaamisen kysymykset ovat toisiaan tukevia tavoitteita. Oppimistavoitteet, kasvun ja kehityksen tukeminen sekä yhteisöön kuulumisen tulee mieltää lapsen arjen kokonaisuutena, jossa toimintaympäristönä on koulu yhteisö. Opiskeluhuollon palvelujen saatavuus oppilaitoksissa voidaan nähdä edellytyksenä opiskeluhuollon nivoutumiselle osaksi lapsen arkiympäristöä. Hallituksen esityksen (HE 241/20 vp) mukaan opiskeluhuollon palvelut järjestettäisiin jatkossakin lähipalveluina oppilaitoksissa. Koulutuksen järjestäjän tulisi tarjota tarkoitukseen soveltuvat tilat oppilaitoksesta, tai jollei se ole mahdollista oppilaitoksen välittömästä läheisyydestä.

Toimialojen organisaatorakenteet ja johtamisrakenteet ovat lapsen näkökulmasta merkityksellisiä, eikä arjen rakentuminen voisi siten riippua ammattiryhmien sijoittumisesta kaupungin organisaatioon tai johtamisrakenteisiin. Johtamisen rakenteilla ja työ yhteisöjen toimintakulttuurilla on kuitenkin selvä yhtymäkohta siihen, minkälainen osa lapsen arkea opiskeluhuollosta muodostuu osana koulu yhteisöä.

Opiskeluhuollon tehtävät ja toimintaa ohjaavat periaatteet on säädetty lain tasolla, eikä järjestämisvastuussa olevan tahon päätäntävallassa olevalla organisointitavalla ole vaikutusta opiskeluhuollolle annettuihin tehtäviin. Suurelta osin lapsen edun toteutuminen on riippumaton siitä, minkälaisessa organisaatorakenteessa opiskeluhuollon palvelut järjestetään. Organisointitavalla on kuitenkin merkitystä lapsen edun toteutumiseen siltä osin kuin organisaatorakenteet vaikuttavat lapselle tarjottavan

turvallisen arjen edellytyksiin. Tästä näkökulmasta opiskeluhoollon organisointitavalla voi olla vaikutuksia

- palvelujen saatavuuteen ja monialaisten palveluketjujen sujuvuuteen
- opiskeluhoollon resurssien allokoinnin mahdollisuuksiin sekä
- opiskeluhoollon työntekijöiden työnkuvaan.

2 Yleistä

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukaan opiskeluhuollolla tarkoitetaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä. Opiskeluhuollon katsotaan sisältävän sekä yhteisöllisen oppilashuollon että yksilöllisen oppilashuollon palvelut. Yhteisöllisellä oppilashuollolla tarkoitetaan toimintakulttuuria ja toimia, joilla oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisuutta, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yksilöllinen oppilashuolto kohdentuu oppilaiden henkilökohtaiseen tukeen ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti korjaaviin toimenpiteisiin. Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona, minkä lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon.

Osana sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistusta opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelut, kouluterveydenhuolto sekä toisen asteen opiskelijoiden opiskeluhoito siirretään 1.1.2023 alkaen osaksi hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluja. Selvityksen lähtötietojen perusteella Helsingin kaupunki voi määrittellä, sijoittuvatko opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelut jatkossa kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle vai sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalle. Opiskeluhuollon rahoitusvastuu siirtyy Helsingin kaupungin ratkaisusta riippumatta sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalle, ja opiskeluhoitoon varatut määrärahat sisältyvät sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämiseen tarkoitettuun valtionavustukseen. Kaupunki ei voi jatkossa käyttää sosiaali- ja terveystalouteen varattua rahoitusosuutta muiden palveluiden rahoittamiseen eikä päinvastoin.

Muutoksen yhteydessä opiskeluhuollon sisältö tai opiskeluhoitoa koskevat lainsäädännön velvoitteet eivät muutu, ja opiskeluhoitoa toteutetaan jatkossakin ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Muutoksen tarkoituksena on vahvistaa kuraattorien ja psykologien työskentelyn yhteyttä hyvinvointialueen muuhun sosiaali- ja terveydenhuoltoon sekä mahdollistaa aiempaa sujuvampien palveluketjujen varmistaminen erityisesti tukea tarvitseville oppilaille ja opiskelijoille.

3 Opiskeluhuollon palvelujen saatavuus ja monialaisen yhteistyön toteutuminen

Opiskeluhuollon yhteisöllinen työ edellyttää kuraattorin ja psykologin osalta fyysistä läsnäoloa oppilaiden ja opiskelijoiden keskuudessa, opiskeluyhteisön tuntemusta ja sen arjen ymmärtämistä sekä luottamussuhteita koulun henkilöstöön ja johtoon. Opiskeluhuolto on lähipalvelua, jonka onnistumiseksi yhteisölliseen työhön tarvitaan myös kuraattorin ja psykologin mahdollisuutta omakohtaiseen opiskeluyhteisön havainnointiin. Opiskeluhuollon palvelut tulee tarjota sekä suomeksi että ruotsiksi.

Selvityksen aineiston perusteella opiskeluhuollon kuraattorit ja psykologit osallistuvat tällä hetkellä tiiviisti oppilaitosten yhteisölliseen työhön. Opiskeluhuolto on Helsingissä lasten arkea tukevaa lähipalvelua, joka tarjotaan koululaisille ja opiskelijoille kouluympäristössä. Opettajat ovat lapsen elämään läheisesti kuuluvia aikuisia, joiden kanssa lapselle syntyy luonnollinen vuorovaikutussuhde. Koulukuraattoreiden ja koulupsykologien osallistuessa koululuokkien toimintaan opiskeluhuollon henkilöstö täydentää lapsen turvallisten aikuisten verkostoa. Organisoitavasta riippumatta opiskeluhuolto on myös tulevaisuudessa lähipalvelua, ja opiskeluhuollon henkilöstö tulee jatkossakin työskentelemään kouluilla ja oppilaitoksissa.

Kuraattorien ja psykologien toimiessa tiiviinä osana koulun työyhteisöä, opettajien ja opiskeluhuollon henkilöstön välille syntyy luonnollinen vuorovaikutuskanava hyvinvoinnin kysymysten kommunikointiin, mikä nopeuttaa opiskeluhuollon palvelujen tarjoamista tuen tarpeessa oleville lapsille. Kuraattorien ja psykologien tiivis ja säännöllinen osallistuminen koululuokkien toimintaan mahdollistaa lapsille matalan kynnyksen ottaa yhteyttä myös suoraan opiskeluhuollon henkilöstöön tuen tarpeen ilmetessä. Vastaavasti säännöllinen koululuokkien toimintaan osallistuminen parantaa kuraattorien ja psykologien mahdollisuuksia havainnoida opiskeluyhteisöjä ja huomioida koulukohtaisia erityispiirteitä yhteisöllisen opiskeluhuollon suunnittelussa. Opiskeluhuollon kuraattorien ja psykologien tiiviin osallistumisen kouluyhteisön arkeen voidaan arvioida parantavan kuraattorien ja psykologien mahdollisuuksia tunnistaa yksilöllisen tuen tarpeessa olevia lapsia varhaisessa vaiheessa sekä madaltavan lapsen kynnystä hakea apua ongelmatilanteissa. Opiskeluhuollon henkilöstön luonnollinen yhteys opiskeluyhteisön arkeen nopeuttaa opiskeluhuollon palvelujen saamista puuttumista vaativissa tilanteissa.

Yksilöllisessä opiskeluhuollossa opiskeluhuollon henkilöstöllä on keskeinen asema monialaisten palveluprosessien käynnistämiseksi. Esimerkiksi mielenterveysongelmista kärsivien lasten auttamisessa sujuva tiedonkulku opiskeluhuollon ja terveydenhuollon toimijoiden välillä on tarkoituksenmukaisten ja oikea-aikaisten palvelujen tarjoamisen kannalta kriittistä. Sujuvien monialaisten palveluketjujen varmistamiseksi lapsen asioita hoitavilla tahoilla tulee olla mahdollisuus hyödyntää lasta koskevia tietoja palvelujen suunnittelun ja tarjoamisen tukena.

Tällä hetkellä opiskeluhuollon kuraattorit ja psykologit kirjaavat lasta koskevat asiakastiedot Aura-järjestelmään. Opetushenkilöstön, opiskeluhuollon, lasten ja huoltajien välisessä tiedonvaihdossa hyödynnetään Wilma-järjestelmää, jonne kootaan kaikki oppimiseen, oppimisen tukeen ja nivelvaiheisiin liittyvät lasta koskevat asiakirjat ja suunnitelmat. Opiskeluhuollossa syntyvän asiakastiedon rekisterinpitäjänä toimii kuraattorien ja psykologien kirjausten osalta kasvatuksen ja koulutuksen toimiala ja kouluterveydenhuollon kirjausten osalta sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala.

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö käyttää asiakastietojen kirjaamiseen Apotti-järjestelmää, ja sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala toimii oppilashuollon kuraattori- ja psykologipalveluita lukuun ottamatta sosiaali- ja terveydenhuollossa syntyvien asiakastietojen rekisterinpitäjänä. Nykyisten käytäntöjen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla asiakastietoja voidaan luovuttaa saman ammattialan sisällä, mutta ei ammattialojen välillä. Sosiaalialan ammattihenkilöt voivat nähdä asiakastietojärjestelmässä toistensa tekemiä kirjauksia ja terveydenhuollon ammattihenkilöt toistensa kirjauksia omien työtehtäviensä mukaisesti. Sosiaalialan henkilöstö ei kuitenkaan voi nähdä terveydenhuollon henkilöstön tekemiä kirjauksia tai päinvastoin.

Pääsäännön mukaisesti lasta koskevia tietoja voidaan luovuttaa toimialojen välillä vain lapsen/huoltajan suostumuksella. Tämä koskee myös opiskeluhuollon henkilöstön välistä tiedonvaihtoa. Lastensuojelulla on kuitenkin laaja tiedonsaantioikeus, eikä oppilaitoksessa syntyvän asiakastiedon luovuttaminen lastensuojelulle edellytä lapsen/huoltajan suostumusta. Asiakastiedon luovuttaminen lapsen asioita käsittelevien tahojen välillä ilman lapsen/huoltajan nimenomaista suostumusta on mahdollista myös tilanteissa, joissa eri alojen ammattilaiset työskentelevät sovitusti yksilöllisen opiskeluhuollon moniammatillisena tiiminä lapsen asiassa. Tämä työskentelymalli on tärkeä mm. kasvun ja kehityksen nivelvaiheissa. Moniammatillisen työn merkitys korostuu tulevaisuudessa oppivelvollisuuden laajennuttua nuoren siirtyessä toisen asteen opintoihin. Opiskeluhuollon sijoittuminen organisaatioissa ei vaikuta suoraan moniammatillisen tiimin työskentelyyn.

Opiskeluhuollon siirtyessä sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan organisaatioon kaikki opiskeluhuollon työntekijät toimisivat saman rekisterinpitäjän alaisuudessa. Hallituksen esityksessä (HE 241/2020 vp) on arvioitu, että saman rekisterinpitäjän alaisuuteen siirtyminen sujuvoittaisi asiakastietojen käsittelyä. Tässä selvityksessä ei voitu varmuudella todentaa, että muutoksella olisi välittömiä vaikutuksia nykyisiin työkäytäntöihin. Monilta osin opiskeluhoitoa toteutetaan monialaisena yhteistyönä, ja mm. yksilöllisen opiskeluhuollon monialaisen asiantuntijaryhmän toiminta edellyttää jatkossakin toimialojen välistä yhteistyötä ja asiakastiedon siirtämistä toimialojen välillä. Opiskeluhuollon henkilöstön käyttöoikeudet asiakastietojärjestelmissä ja asiakastietoprosessien sujuvoittamisen mahdollisuudet tulisi tarkastella erikseen. Hallituksen esityksen perusteluihin nojaten voidaan kuitenkin arvioida, että kuraattorien ja psykologien siirtyminen sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan organisaatioon sujuvoittaisi jonkin verran opiskeluhuollon ja sosiaali- ja terveydenhuollon välisiä palveluketjuja. Hyödyt korostuisivat erityisesti useampia sosiaali- ja/tai terveydenhuollon toimijoita osallistavissa palveluketjuissa.

Nykyisessä rakenteessa yksilöllistä tukea tarvitsevien lasten monialaisten palveluketjujen toimivuus perustuu toimialojen välisiin yhteistyösopimuksiin ja -toimintamalleihin. Organisoitavasta riippumatta opiskeluhoito tulee jatkossakin toimimaan oppilaitosten ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen rajapinnalla, ja toimialojen väliset yhteistyörakenteet ja käytännöt tulee varmistaa. Yksilöllistä tukea tarvitsevien lasten palveluketjujen sujuvuutta on kehitetty toimialojen ja HUSin yhteistyönä nykyisten organisaatorakenteiden puitteissa, ja organisoitavasta riippumatta kehitystyötä tulisi jatkaa poistamalla hallinnollisia esteitä lapsen asioita käsittelevien ammattilaisten käytännöistä ja ohjeistuksista. Yhteisöllistä opiskeluhoitoa koskevat kirjauskäytännöt ja asiakastiedon luovuttamisen sujuvoittaminen ammattialojen välillä saman rekisterinpitäjän alaisuudessa tulisi tarkastella erikseen.

Lapsen edun näkökulmasta ammattilaisten välisellä tiedonvaiholla on vaikutusta palveluketjujen sujuvuuteen erityisesti tilanteissa, joissa lapsi tarvitsee opiskeluhoollon tuen ohella muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita. Kehittämistyössä on silti hyvä huomioida, että mikäli opiskeluhoollon kehittämistoimet painottuvat monialaisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluketjujen sujuvuuteen ja opiskeluhooltoon osallistuvan henkilöstön tiedonsaantioikeuksiin, on mahdollista, että yksilöllisen opiskeluhoollon merkitys korostuu päätöksenteossa ja tavoitteenasetannassa, ja yhteisöllisen opiskeluhoollon osuus kokonaisuudessa heikkenee nykyisestä. Riippumatta organisoitumistavasta, opiskeluhoollon järjestämisessä on tulevaisuudessakin huomioitava, että opiskeluhoollon kuraattorit ja psykologit vahvistavat lasten näkökulmasta turvallisten aikuisten verkostoa heidän arkiympäristössään.

Palvelujen saatavuus ja monialainen yhteistyö	<i>Lapsen edun toteutumista edistävät tunnistetut vahvuudet</i>	<i>Tunnistetut riskit, joiden hallinta edellyttää erityistä huomiota ja/tai toimenpiteitä</i>
Opiskeluhoito Kaskossa	<ul style="list-style-type: none"> - Opiskeluhuollon kuraattorien ja psykologien näkyvyydestä koululuokissa on muotoutunut pysyvä toimintamalli, jolloin kuraattorit ja psykologit ovat luonteva osa turvallisten aikuisten verkostoa oppilaitoksissa. Nykyisten toimintamallien pysyvyydelle on todennäköisesti vahva tuki organisaatiosta. Toimintatapojen pysyessä ennallaan opiskeluhoitoon toimintaan ei tule lapsen näkökulmasta muutoksia. - Vahvasti yhteisölliseen opiskeluhoitoon painottuvana kuraattorien ja psykologien työpanos on laajasti lasten hyödynnettävissä. 	<ul style="list-style-type: none"> - Opiskeluhoitoon ja muun sosiaali- ja terveydenhuollon välisen tiedonvaihdon hallinnolliset esteet voivat hidastaa palveluihin pääsyä. - Mikäli opiskeluhoitoon kuraattorien ja psykologien ja muun sosiaali- ja terveydenhuollon työ johdetaan toisistaan erillisinä, kuraattoreille ja psykologeille ei muodostu kokemusta korjaavan sosiaali- ja terveydenhuollon prosesseista ja monialaisten palveluketjujen hyödyntämisestä. - Edellä mainitun riskin toteutuessa kuraattorien ja psykologien heikko rutiini palveluverkon täysimääräisestä hyödyntämisestä voi hidastaa monialaisten palveluprosessien käynnistymistä.
Opiskeluhoito Sotessa	<ul style="list-style-type: none"> - Opiskeluhoitoon kuraattorien ja psykologien näkyvyydestä koululuokissa on muotoutunut pysyvä toimintamalli, jolloin kuraattorit ja psykologit ovat luonteva osa turvallisten aikuisten verkostoa oppilaitoksissa. Totuttujen käytäntöjen olennainen ja/tai nopea muuttaminen ei olisi todennäköistä. - Opiskeluhoitoon kuraattorien ja psykologien saama ammatillinen ja hallinnollinen tuki muusta sosiaali- ja terveydenhuollosta vahvistaa korjaavan sosiaali- ja terveydenhuollon osaamista. - Asiakastiedon hyödyntäminen olisi oletettavasti jonkin verran sujuvampaa opiskeluhoitoon ja sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. - Hyödyt korostuvat yksilöllisessä opiskeluhoitossa ja erityisesti vahvaa tukea tarvitsevien lasten palveluketjuissa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Mikäli kuraattorien ja psykologien työkäytännöt muotoutuvat vahvemmin yksilöllisen opiskeluhoitoon painottuvaksi, opiskeluhoitoon tavoitteena oleva yhteisöllisen opiskeluhoitoon ensisijaisuus kokonaisuudessa heikkenee ja opiskeluhoitoon henkilöstön näkyvyys lasten arjessa pienenee. - Mikäli opiskeluhoitoon painotus siirtyy yksilölliseen työskentelyyn, vastuu ennaltaehkäisevän ja yhteisöllisen opiskeluhoitoon toteuttamisesta voi siirtyä nykyistä enemmän opetushenkilöstölle. Tällöin pedagogisen tuen ja hyvinvoinnin liittämistä voi heikentyä ja siten lapsen saaman varhaisen tuen kokonaisuus kaventua. Opiskeluhoitoon painotuksen muutoksella voi olla vaikutusta myös opetushenkilöstön täydennyskoulutustarpeisiin.

4 Opiskeluhuollon resurssien allokoinnin mahdollisuudet

Opiskeluhuollon riittäväällä resursoinnilla edistetään palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta. Opiskeluhuollon resursseja koskevat kuraattori- ja psykologiresurssien mitoitusvaatimukset velvoittavat opiskeluhuollon resurssisuunnittelua organisointitavasta riippumatta. Lapsen edun näkökulmasta palveluiden saatavuuteen ja saavutettavuuteen vaikuttavien opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologiresurssien määrä ei ole siis sidoksissa organisointitapaan.

Nykyisessä toimintamallissa kasvatuksen ja koulutuksen toimiala tarkastelee opiskeluhuollon resursseja kuraattorien ja psykologien osalta kokonaisuutena. Resurssitilannetta arvioidaan ensisijaisesti oppilaitoskohtaisesti, mutta resurssien kohdentumista tarkastellaan tarveperusteisesti myös alue- tai kaupunkitasolla. Resursoinnissa huomioidaan myös erityisopetusta tarvitsevien oppilaiden määrä ja tilanteet. Kouluterveydenhoitajien työpanos voidaan huomioida työtilanteen salliessa oppilaitosten yhteisöllisen opiskeluhuollon tarpeissa.

Kuraattori- ja psykologiresurssien tarkastelu kokonaisuutena on mahdollista organisointitavasta riippumatta. Mikäli opiskeluhuollon henkilöstö integroidaan vahvemmin osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuutta, opiskeluhuollon resurssien työnjohdollisessa kokonaistarkastelussa voidaan huomioida nykyistä paremmin myös kouluterveydenhuollon resurssit. Opiskeluhuollon sijoittuminen sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalle mahdollistaisi lisäksi resurssien kokonaistarkastelun ulottamisen tarvittaessa sosiaalityöntekijöiden ja psykologien tarkasteluun oppilaitoksissa työskenteleviä kuraattoreita ja psykologeja laajemmalle. On huomioitava, että opiskeluhuollon henkilöstö tulee jatkossakin työskentelemään oppilaitoksissa, eikä organisointitavan valinta mahdollista kuraattori- ja psykologiresurssien vähentämistä oppilaitoksista. Henkilöstön pysyvyydellä ja yhteisöllisen opiskeluhuollon ensisijaisuudella varmistetaan opiskeluhuollon panos pedagogiseen tukeen opiskeluyhteisöissä.

Opiskeluhuollon jäädessä jatkossa kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle, opiskeluhuoltoon kohdennettu valtionavustusosuus ohjattaisiin kiinteänä määrärahana sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalta kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle. Tällöin opiskeluhuollon resursseja tarkasteltaisiin nykyisen mallin tapaan. Määrärahan suuruus perustuisi kuraattorien ja psykologien lakisääteiseen mitoitukseen.

Resurssien joustavan allokoitumahdollisuuden voidaan arvioida parantavan lapsen oikeuksia saada tarvitsemansa palvelut joustavasti ja oikea-aikaisesti. Lapsen edun näkökulmasta opiskeluhuollon resursseja tulisi voida allokoida joustavasti ja tarveperusteisesti kokonaisuutena. Joustavuuden tarve ilmenee palveluiden saatavuuden haasteina varsinkin poikkeustilanteissa, kuten rekrytointihaasteiden ilmetessä. Mikäli opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologiresursseja tarkastellaan osana laajempaa sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuutta, organisaatorakenteet mahdollistavat muun sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön siirtämisen väliaikaisesti opiskeluhuollon tehtäviin. Tällöin resurssipulasta kriittisimmin kärsiviin toimipisteisiin voidaan kohdentaa tilapäisesti lisäresursseja ilman toimialojen välistä erillistä sopimista. Selvityksen aineiston perusteella opiskeluhuollon kuraattorien ja psykologien siirtäminen tilapäisesti muihin sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviin ei olisi todennäköistä. Pysyvä resurssien siirtäminen opiskeluhuollosta muihin sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviin ei olisi lainsäädännön puitteissa mahdollista.

Resurssien allokointi	<i>Lapsen edun toteutumista edistävät tunnistetut vahvuudet</i>	<i>Tunnistetut riskit, joiden hallinta edellyttää erityistä huomiota ja/tai toimenpiteitä</i>
Opiskeluhoolto Kaskossa	<ul style="list-style-type: none"> - Kuraattori- ja psykologiresurssien painotus pysyy vahvasti yhteisöllisessä opiskeluhoollossa, jolloin opiskeluhoollon palvelut ovat laajasti oppilaiden/opiskelijoiden hyödynnettävissä. - Resurssien allokoinnissa voidaan hyödyntää jo aiemmin opittuja ja käytössä olevia työkäytäntöjä, jolloin opiskeluhoollon palvelujen saatavuuteen ei synny ongelmia uusien työkäytäntöjen muutoksista johtuen 	<ul style="list-style-type: none"> - Resurssijousten hallinnolliset esteet vaikeuttavat ja/tai hidastavat opiskeluhoollon palvelujen saatavuutta haasteellisissa resurssitilanteissa.
Opiskeluhoolto Sotessa	<ul style="list-style-type: none"> - Opiskeluhoollon alueellisten tarpeiden resurssisuunnittelussa voidaan huomioida kuraattorien, psykologien ja kouluterveydenhuollon henkilöstö yhtenä kokonaisuutena, mikä voi osaltaan parantaa opiskeluhoollon palvelujen kohdentumista. - Opiskeluhoollon akuuttien resurssivajeiden ratkaisuisa voitaisiin hyödyntää tilapäisesti muuta sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä, mikä turvaa osaltaan opiskeluhoollon palvelujen saatavuutta lähipalveluina. 	<ul style="list-style-type: none"> - Mikäli henkilöstöresurssien allokoinnin joustavuutta lisätään epätarkoituksenmukaisen laajasti, kuraattorien ja psykologien kiinnittyminen ensisijaisena toimipaikkana toimiviin oppilaitoksiin heikkenee, jolloin opiskeluhoollon henkilöstön tarjoaman pedagogisen tuen mahdollisuudet pienenevät.

5 Opiskeluhuollon työntekijöiden työnkuva

Opiskeluhuollon työntekijöiden tehtävistä säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013). Muutoksen yhteydessä opiskeluhuollon työntekijöiden tehtävät eivät muutu. Sen sijaan opiskeluhuollon strategisten tavoitteiden ja resurssien suunnittelu johdettaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmasta kasvatuksen ja koulutuksen toimialan johtovastuun sijasta.

Nykyisessä rakenteessa perusopetuksen oppilashuoltoa johtaa oppilaiden hyvinvointipäällikkö ja toisen asteen opiskelijahuoltoa opiskelijoiden hyvinvointipäällikkö. Perusopetuksessa lähiesihenkilöinä toimivat neljä aluevastaavaa, ja toisella asteella johtava psykologi ja johtava kuraattori. Ruotsinkielisen perusopetuksen opiskeluhoitoa johtavat ja esihenkilöinä toimivat perusopetuksen ja toisen asteen päälliköt. Ruotsinkielisen organisaation on todettu tukevan olennaisesti myös ruotsinkielisten lasten mahdollisuuksia saada opiskeluhuollon palvelut omalla äidinkielellään ja edistävän siten myös palveluketjujen sujuvuutta.

Kuraattorit ja psykologit toimivat tiiviinä osana koulu yhteisöjä, jossa arkitoiminnan suunnittelu ja koulu yhteisön lähijohtaminen on vastuutettu koulujen rehtoreille. Oppilaitosten rehtorit vastaavat opiskeluhuollon organisoinnista oman oppilaitoksensa osalta. Opiskeluhuollon kytkeytymisen vahvasti oppilaitoksen arkeen voidaan arvioida edistävän pedagogisen tuen ja hyvinvoinnin kysymysten yhteensovittamisen edellytyksiä sekä yhteistyötä huoltajien kanssa. Opiskeluhuollon painopiste on lainsäädännön mukaan yhteisöllisessä työssä, joka kohdistuu oppilaaseen ja koulu yhteisöön. Selvityksen perusteella lainsäädännön mukainen tavoitela toteutuu nykyisessä toimintamallissa hyvin, ja yhteisöllisen opiskeluhuollon ja ennaltaehkäisevien toimien tavoitteet painottuvat yksilöllisen tuen tarvetta voimakkaammin.

Eduskunnan sivistysvaliokunta on katsonut hallituksen esitykseen antamassaan lausunnossa, että opiskeluhuollon siirtyessä hyvinvointialueen järjestymisvastuulle työn painopiste siirtyy yhteisöllisestä ja ehkäisevästä työstä takaisin ennen nykyisen lain voimaantuloa vallinneeseen yksilötyöhön ja palvelupolkuihin keskittyvään ja siten pitkälti ongelmia korjaavaan toimintaan. Eduskunnan sivistysvaliokunta painotti lausunnossaan, että uudistuksen toimeenpanossa tulisi turvata ennaltaehkäisyn ja yhteisöllisyyden ensisijaisuus opiskeluhuollon palveluissa. Selvityksen aineiston mukaan ennaltaehkäisevän työn painotus ja yhteisöllisyyden ensisijaisuus voidaan turvata opiskeluhuollon palveluissa organisointitavasta riippumatta. Opiskeluhuollon johtovastuun siirtyminen sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalle voi kuitenkin muokata opiskeluhuollon työn tekemisen tapoja, jolloin korjaavan sosiaali- ja terveydenhuollon prosessit ja yhteistyörakenteet tulevat näkyvämmäksi lapsille ja oppilaitosten muulle henkilökunnalle. Kuraattorien ja psykologienväisempi integroituminen muuhun sosiaali- ja terveydenhuoltoon voi lisätä yksilöllisen opiskeluhuollon osuutta opiskeluhuollon kokonaisuudessa, jolloin kuraattorien ja psykologienväisyyden näkyvyys oppilaitosten yhteisöllisessä työssä voi vähentyä.

Lainsäädännön muutosten myötä kuraattoreilla on mahdollisuus tehdä sosiaalihuoltolain mukaisia palvelutarpeen arviointeja ja päätöksiä. Muutos laajentaa osaltaan kuraattorien mahdollisuuksia ohjata tuen tarpeessa olevia lapsia sosiaalihuollon palveluketjuissa, mikä parantaa oppilaan saamaa tukea. Palvelutarpeen arviointien tekeminen mahdollistuisi parhaiten, mikäli kuraattoreilla olisi riittävä tiedonsaantioikeus lasta koskeviin asiakastietoihin. Vastuu palvelutarpeen arviointien ja viranhaltijapäätösten tekemisestä ohjanne kuraattorien työtä jonkin verran yksilöllisen

opiskeluhuollon suuntaan, jolloin riskinä voidaan tunnistaa kuraattorien osallistumismahdollisuuksien kaventuminen oppilaitosten yhteisöllisessä opiskeluhuollossa. Työnkuvan laajentaminen edellyttää mahdollisesti kuraattorien osaamisvään lisäämistä, kuten täydennyskoulutusta.

Työnkuva	Lapsen edun toteutumista edistävät tunnistetut vahvuudet	Tunnistetut riskit, joiden hallinta edellyttää erityistä huomiota ja/tai toimenpiteitä
Opiskeluhoolto Kaskossa	<ul style="list-style-type: none"> - Kuraattorien ja psykologien työssä painottuvat ennaltaehkäisevä työ ja yhteisöllinen opiskeluhoolto, jolloin opiskeluhoollon palvelut ovat laajasti oppilaiden/opiskelijoiden hyödynnettävissä. - Ruotsinkielisten opiskeluhoollon palvelujen saatavuus on varmistettu organisoimalla opiskeluhoolto osaksi ruotsinkielistä opetustoimea. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kuraattorien oikeus palvelutarpeen arviointien ja päätösten tekemiseen jää hyödyntämättä hallinnollisten rajojen hidastaessa monialaisia prosesseja, eikä palveluihin pääsy nopeudu nykyisestä.
Opiskeluhoolto Sotessa	<ul style="list-style-type: none"> - Kuraattorien oikeus palvelutarpeen arviointien ja päätösten tekemiseen lisää mahdollisuuksia sujuvoittaa yksilöllisen tuen tarpeessa olevien lasten pääsyä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. 	<ul style="list-style-type: none"> - Yksilöllisen opiskeluhoollon tehtävät painottuvat kuraattorien työnkuvassa pitkällä aikavälillä, jolloin mahdollisuus osallistua yhteisöllisen opiskeluhoollon kehittämiseen ja koululuokkien toimintaan heikkenee. - Kuraattorien näkyvyys lasten arjessa pienenee työn painoutuessa yksilötyöhön.

6 Johtopäätökset

Lapsen näkökulmasta organisaatiot, hallinnolliset rakenteet ja eri hallinnonalojen väliset rajapinnat ovat pääosin näkymättömiä. Lapselle on merkitykseltään, saako tämä tarvitsemansa kouluterveydenhoitajan, kuraattorin tai psykologin palvelut sosiaali- ja terveydenhuollon palveluna vai osana koulutuspalveluita. Tärkeää on palveluiden saatavuus nopeasti, joustavasti ja tarpeisiin vastaavasti. Opiskeluhoito tulee nähdä osana lapsen kehitystä ja kasvuun tukevaa laajaa palveluverkkoa, joka rakentuu arkiympäristönä toimivan koulun, kodin ja harrastusten ympärille. Lapsen edun toteutumisen näkökulmasta opiskeluhoillon palvelujen sisällön, saatavuuden ja saavutettavuuden reunaehdot on varmistettu suurelta osin opiskeluhoitoa koskevilla lainsäädännöllä. On myös selvää, että lasten ja nuorten palveluverkossa työskentelevien ammattilaisten lähtökohtana on lapsen edun mukainen toiminta, riippumatta työntekijän ammatillisesta viiteriymästä.

Organisointitavasta riippuvat vaikutukset lapsen edun toteutumiseen ovat osin välillisiä ja siten myös vaikeasti todennettavissa. Tässä selvityksessä lapsen edun toteutumista opiskeluhoollissa on tarkasteltu siltä osin kuin aineiston perusteella on voitu tunnistaa organisoitumistavan vaikuttavan

1. sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuuteen ja monialaisten palveluketjujen sujuvuuteen,
2. opiskeluhoillon resurssien allokoinnin mahdollisuuksiin sekä
3. opiskeluhoillon henkilöstön työnkuviin.

Tässä selvityksessä mainittujen näkökulmien on oletettu vaikuttavan olennaisesti lapsen kokemukseen turvallisesta arjesta ja tuen tarpeeseen vastaamisesta oppilaitosympäristössä. Selvitykseen valitut näkökulmat eivät ole tyhjentyviä, ja monilta osin riskien ja mahdollisuuksien todentaminen vaatisikin syvempää perehtymistä ja asioiden lisäselvittelyä. Tässä selvityksessä on kuitenkin pyritty tuomaan esille niitä seikkoja, joihin organisoitumistavan valinnalla on todennäköisimmin vaikutusta lapsen edun toteutumisen näkökulmasta.

Selvityksen johtopäätöksinä voidaan todeta seuraavaa:

- Opiskeluhoillon palvelut turvataan lähipalveluna myös uudistuksen jälkeen. Resurssien lisäksi on hyvä huomioida, että lapsille tutujen kuraattorien ja psykologien osallistuminen koululuokkien toimintaan on mahdollistanut kuraattorien ja psykologien muodostumisen lapsille turvallisiksi aikuisiksi omassa arkiympäristössään.
- Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan vastatessa myös opiskeluhoillon henkilöstön resurssisuunnittelusta ja välittömästä työnjohdosta, oppilaille tarjottava pedagoginen tuki ja hyvinvointia edistävien toimien suunnittelu johdetaan kokonaisuutena kasvatuksen ja koulutuksen toimialan toimintakulttuurin näkökulmasta sekä suomenkielisessä että ruotsinkielisessä organisaatiossa.
- Opiskeluhoillon siirtyminen sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalle voi muokata kuraattorien ja psykologien työtä ohjaavia perinteitä ja työnjohtokäytäntöjä painottamaan nykyistä vahvemmin yksilölliseen opiskeluhoitoon. Muutos työnkuvaan tapahtuisi todennäköisesti pitkällä aikavälillä.

- Työn painotuksen muutoksen voidaan arvioida parantavan yksilöllistä tukea tarvitsevien lasten palveluja. Vastaavasti muutos saattaa kaventaa yhteisöllisen opiskeluhuollon moninäkökulmaisuutta ja voi siten nostaa lasten kynnystä ottaa yhteyttä opiskeluhuollon työntekijöihin. Organisoitavasta riippumatta on varmistettava, että kuraattoreilla ja psykologeilla on riittävät mahdollisuudet osallistua koululuokkien toimintaan läsnäolevina aikuisina.
- Opiskeluhuolto rakentuu paitsi koulujen moniammatillisen työyhteisön yhteiseen työhön, myös sidosryhmäverkostojen osaamisen hyödyntämiseen. Opiskeluhuollon toimintoihin läheisesti liittyvät sidosryhmäverkostot kattavat sosiaali- ja terveystoimen ja kasvatuksen ja koulutuksen toimialojen ohella myös muita toimialoja sekä useita kaupunkiorganisaation ulkopuolisia toimijoita. Yhteisöllisen opiskeluhuollon osalta organisaatioon sijoittumisella ei näytä olevan olennaisia vaikutuksia yhteistyön toteutumisen edellytyksiin.
- Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala toimii nykyisessä rakenteessa opiskeluhuollossa syntyvän asiakastiedon rekisterinpitäjänä kuraattorien ja psykologien kirjausten osalta. Opiskeluhuollon sijoittuminen sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalle siirtäisi rekisterinpitäjän vastuun opiskeluhuollon asiakastiedon osalta yhdelle hallinnonalalle, mikä sujuvoittaisi todennäköisesti jonkin verran asiakastiedon hyödyntämistä yksilöllistä tukea tarvitsevien lasten monialaisissa palveluketjuissa. Opiskeluhuolto tulee toimimaan jatkossakin oppilaitosten ja sosiaali- ja terveystoimen rajapinnalla, ja asiakastiedon siirtäminen rekisterinpitäjien välillä edellyttää myös jatkossa yhteistyötä toimialojen välillä. Tässä selvityksessä voitu varmuudella todentaa, että organisoitavien muutoksella ei olisi välittömiä vaikutuksia nykyisiin tiedonkulkua koskeviin työkäytäntöihin. Opiskeluhuollon henkilöstön käyttöoikeudet asiakastietojärjestelmissä ja asiakastietoprosessien sujuvoittamisen mahdollisuudet tulisi tarkastella erikseen.
- Vahvempi ammatillinen tuki sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalta kuraattoreille ja psykologeille voi sujuvoittaa palveluketjuja yksilöllistä tukea tarvitsevien oppilaiden kohdalla.

Muutokset nykytilaan lapsen edun toteutumisen näkökulmasta	Opiskeluhuolto Kaskon organisaatiossa	Opiskeluhuolto Soten organisaatiossa
yhteisöllisessä opiskeluhuollossa	<ul style="list-style-type: none"> • ei tunnistettuja muutoksia nykytilaan lapsen edun toteutumisen näkökulmasta 	<ul style="list-style-type: none"> • ei tunnistettuja välittömiä muutoksia nykytilaan lapsen edun näkökulmasta • mikäli koulukuraattorien ja psykologien työ painottuu yksilölliseen opiskeluhuoltoon nykyistä enemmän, saattaa ennaltaehkäisevän työn näkyvyys koulu yhteisössä vähentyä pitkällä aikavälillä.
yksilöllisessä opiskeluhuollossa	<ul style="list-style-type: none"> • ei tunnistettuja muutoksia nykytilaan lapsen edun toteutumisen näkökulmasta 	<ul style="list-style-type: none"> • sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin pääsy nykyistä saumattomampaa • vaativamman tuen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saavutettavuus paranee

Selvityksen taustana käytetty lähdeaineisto

Ryhmähaastattelut

- kasvatuksen ja koulutuksen toimiala
- sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala

Lainsäädäntöön liittyvät asiakirjat

- Eduskunnan sivistysvaliokunnan antama lausunto (SivL 5/2021 vp) hallituksen esitykseen HE 241/2020 vp.
- Hallituksen esitys hyvinvointialueiden perustamisesta (HE 241/2020 vp)
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla (615/2021)
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)
- Oppivelvollisuuslaki (1214/2020)
- Perusopetuslaki (628/1998)

Helsingin kaupungin toimittama arviointiaineisto

diaesitykset

- Anna Cantell-Forsbom (STM): Opiskeluhuollon muutokset osana sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistusta.
- Irmeli Myllymäki (Kuntaliitto): Näkemyksiä kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyöhön opiskeluhuollossa. Opiskeluhuollon muutokset osana sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistusta -webinaari 26.11.2021.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö: Koulukuraattoreiden ja -psykologien sitovat mitoitukset ja kuraattoreiden kelpoisuus.
- Arja Ruponen (STM) ja Anne Ekroth (OKM): Katsaus opiskeluhuollon lainsäädännöllisiin muutoksiin sekä muutosvaikutuksiin.

muu kirjallinen materiaali

- Esitys opiskeluhuollosta /Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala
- Helsingin kaupunki ja opiskeluhuollon organisointi, muistio 21.10/Valli-Lintu, Ruponen
- Kaupunginhallituksen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistusjaosto, esityslista 17.1.2022
- Kaupunginhallituksen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistusjaosto, pöytäkirja 25.10.2021
- Lapsivaikutusten arviointi opiskeluhuoltoa koskevassa asiassa (Word-dokumentti)
- Kuraattorien ja psykologien toimintasuunnitelma, esi- ja perusopetus, kalenterivuosi 2021
- Kuraattorien ja psykologien toimintasuunnitelma, toinen aste, kalenterivuosi 2022/alustava
- Opetussuunnitelmat
  - o kuvataidelukio
  - o Stadin ammattiopisto
- Opiskeluhuollon ohjausryhmä osana Helsingin kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteita

© 2022 KPMG Oy Ab, a Finnish limited liability company and a member firm of the KPMG global organization of independent member firms affiliated with KPMG International Limited, a private English company limited by guarantee. All rights reserved.

The information contained herein is of a general nature and is not intended to address the circumstances of any particular individual or entity. Although we endeavour to provide accurate and timely information, there can be no guarantee that such information is accurate as of the date it is received or that it will continue to be accurate in the future. No one should act on such information without appropriate professional advice after a thorough examination of the particular situation.

The KPMG name and logo are registered trademarks or trademarks of KPMG International.